

Օհանջան Հաշակոսանեանց	2
Պօղոս Յարութիւնեան Ալանցեանց	3
Օհանջան Հաստաթեանց	3
Գէորգ Անարոսեան Ներսէսեանց	10
Ընթամարեանց	3
Դաւիթ Իգրաշեանց	2
Յովհաննէս Ճգնաւորեանց	5

(Ի յետագայ)

ՍՈՒՐՆԱԴԱԿ ԲԻԺԱՆԴԵԱՆ

ԸՆԿՂՄԵԱԼ ՆԱԽԻՐ ԹԱՐՈՒՅԱԼՆԵՐ

ՄԻՋՈՑ

Հայկական հանձարն, որոյ հնարագիտութիւններն աւելի օտար երկիրներու մէջ կը փայլին և որոց բարիքն և օգուտն աւելի օտարազգիք վաշելիւ բարեբաղդութիւնն ունին քան թէ մեր, որոնց ամենէն աւելի մեր պէտք և կարօտութիւն ունիմք, այս անգամ սոյն ազգային հանձարն Անգղիոյ մէջ նոր և օգտակար գիւտով մը փայլեցնող հետաքրքրական փորձի մը նկարագրութիւնն ընող անգղիներէն յօդուածի մը թարգմանութիւնը մեր պատուաբժան ուսումնական բարեկամներէն մին մեզ զըկած լինելով, կը փութամք հաճութեամբ հրատարակել:

«Ինք մտերոյ Մանչեսթրի մերձ Հոլէնդօրթ լճին մէջ, ընկղմեալ նաւերն յարուցանելու համար և գործադրութեան արտօնագրութիւնը նոր ստացիալ գիւտի մը հետաքրքրական և ամենայնջող փորձը կատարուեցաւ: Սոյն հնարագիտութեան թիւադրութիւնը «Անկարտ», նաւուն» ընկղմելէն ծնունդ առած է:

«Հնարիչն ու արտօնութեան տէրն ալ Յովսէփ Հերոնիմոս անուն Հայ աղետական անձն է, որ այս քաղաքիս մէջ կը բնակի:

«Սոյն գիւտին գործնական փորձին արդիւնքը ներկայ գտնուող անձանց ամենուն կարծեաց և

զգացմանց խիստ մեծ արդեցութիւն ըլլաւ իր գործադրութեան մէջ այնքան արդիւնաւոր լինելով, որքան իր նկարագրութեանը պարզութեամբն: Պ. Հերոնիմոսի միջոցով լուղօրմներու ձեռօք, ընկղմեալ նաւերուն մէջ պարկեր զետեղելու և յետոյ անոնց մէջ օդածնչիչ գործիքներով օդ ճնշել տալու վրայ կը կայանայ, (սոյն պարկերը այնպէս պէտք են լինել որ ամենեւին օդ չի կարենայ դուրս ելնել):

Քանի պարկերը կուռին այնքան նաւուն մէջ գտնուած ջուրը տեղի կուտայ, և երբ սոյն պարկերուն մէջ այնքան օդ կճնշուի որ նաւը հաւանականաբար տիղմի և լաւալի մէջ մասամբ իւր ալ ընկղմած լինելով, փնտնեմէ ազատի և սկսի շարժիլ: Հարկաւ այն ժամանակ ջրոյն մակերևոյթը ելնելու կստիպուի 6 ոտք և 6 ինչ երկայնութիւն: 2 ոտք 9 ինչ լայնք, և 3 ոտք 3 ինչ խորութիւն ունեցող ձուլուած երկաթէ վեր իվնալոյ շինուած նաւ մը շոգնաւու մը միջոցաւ բերուեցաւ Հոլէնդօրթի լճին մէջ փողով և նաւուն մէջ առաձգական խիճով արտաքուստ ծեփուած կանեփեայ կտաւէ պարկ մը և խիճ ու կոպիճ դրուելով, 33 ոտք խորութեամբ ջրոյն մէջ ընկղմեցոյցին: Նաւին խիճերու և կոպիճներու կշիռն ալ ի միասին հաշուելով ծանրութիւնը ճիշտ մէկ թօնկար է) էր և այսպիսով յատակը զըտնուած տղմին մէջ իսկ 1' ոտքի չափ խորութեամբ մը ընկղմեցաւ: Սոյն պարկը 4 ոտք 3 ինչ լայնք ունէր և 3/8 ինչ տրամագիծ ունեցող ձգական խիճէ փողով մը շոգնաւուն մէջ գտնուած ձեռօք շարժող օդածնչիչ գործիքին հետ հաղորդակցութեան մէջ էր: Քառօրոյի մը չափ օդ մղուելէն վերջը, նաւը ոստմամբ մը դէպ ի ջրոյն մակերևոյթը ելաւ: Սոյն ոստումը ապացոյց մ'է որ կը հաստատէ թէ՛ նաւը ջրոյն մէջ, մինչև գրեթէ ազատ շարժական վիճակ մը ստանալու համար, բաւական ժամանակ տիղմերէն հաստատօրէն բռնուած էր, յետոյ նաւը լճին եզերքը բերուելով տեսնուեցաւ թէ՛ պարկին լոկ 1/4 մասը օդով լցուած էր:

(1) Որոյ արժողութիւնը կէս միլիոն Անգլ. ոսկի էր կըսեն:

(1) Այսինքն 792 հօխայ (60 փութեռ աւելի):

« Լատատուած է թէ՛ սոյն պարկով 52 կն-
դինար ծանրութիւն մը կրնայ յարուցանել, և Պ.
Լերոնիմոս կը հաշուէ թէ 10 ոտք-երկայն և 4
ոտք լայնք ունեցող պարկով մը 5 քնէ՛ աւելի
ծանրութիւն մը կրնայ ջրին մակերեսովը հա-
նուիլ:

« Մեծ նաւերու համար քանի մը պարկեր պիտի
գիտնողէ՛ որոնք իրենց գործածութեան օգտուէա
լինելուն համար՝ տեղւոյն տարածութեան համե-
մատ այլ և այլ մեծութեամբ կը շինուին, և զոր
օրինակ, « Վանկարդ, ի նման նաւու մը յարուց-
ման համար՝ ամեն մէկ ներքին բաժնուած մա-
սերուն մէջ մէկմէկ մեծ պարկ պիտի դնէր: « Վան-
կարտ, ի ընկղմիլն էր, որ Պ. Լերոնիմոսի ուշա-
դրութիւնը պրաւեց առ այն նպատակ, փորձելով
և գիտն ալ կատարելագործելովն կրնար համա-
ձայնիլ Անգղ. Ծովային տեսչութեան առաջար-
կութիւն մ'ընելու՝ սոյն նաւը հանելու համար՝
նաւահանգստին մէջ բերելով նաւաձիգ շոգնաւ-
ւով և յանձնել զայն Ծով. տեսչութեան, սա
պայմանաւ որ՝ եթէ չյաջողի՝ բոլոր ծախքերը
ինք տուէ: Բայց առաջարկութիւնը չընդունուե-
ցաւ:

« Արտօնատէրը կը յուսոյ խիստ քիչ ժամա-
նակի մէջ « Վանկարտը, յարուցանել փորձա-
ռու լուղորդներու աջակցութեամբը 30.000 Անգ-
ոսկի ծախքով մը:

« Երեկուան փորձի ժամանակ փոքր փոքր պար-
կը օդով լեցնելու համար գործածուած ժամա-
նակի տեւողութիւնը՝ օդը հազորդող փողին լայ-
նութեան աստիճանին համեմատութեամբն է:
Այնպէս որ աւելի լայն փողով մը հաւանական
էր՝ որ քանի մը վայրկեան բաւական պիտի լինէին
նաւը յարուցանելու, և աւելի մեծ նաւեր հանե-
լու ժամանակ՝ պարկերը ինչպէս որ անկ է՝ ան-
գամ մը դրօշակէն վերջը ի հարկէ կրնան արա-
գութեամբ օդով լեցուիլ շոգնարժ օդամիջ
գործիքներով:

Մ. Է. Է. Է. Է.
Թարգման. ԱՐԵՔԱՅԻՆԻՆ.
Լրագիր.

ՊԱՊԱԴԱՆԱՆ ԼԱՅՆԻԷՆ *).

Անցեալ ուրբաթ օր՝ Պապական Լակահատու-
նեան կուսակցութենէն՝ մեր Օգոստոսիառ Սուլ-
թանին յուսանկարիչ Ապտուլահան երեք եղ-
բարք Գէորգ Վիչէն և Յովսէփ Էֆէնտիններն
Գեր. Պատրիարքական փոխանորդ Զօր առաջ-
նորդութեամբ Խառն ժողովոյ ներկայանալով՝
յայտնեցին թէ՛ ըստ իւրեանց յօժարամիտ փա-
փաքանաց կողմէն իրենց մայրենի Հայաստանեայց
Վաթիկէն Ս. Եկեղեցւոյ գիրկն, յորմէ անդի-
տութեամբ հեռացած էին, ցաւ յայտնելով միան-
գամայն իրենց ցարդ բաժանեալ մնալուն վերայ:
Ժողովն յոյժ ուրախ եղև Ապտուլահան եղ-
բարք ըրած այս յայտարարութեան վերայ և շը-
նորհաւորեց իրենց վերադարձն ի ծոց Հայաստա-
նեաց Ս. Եկեղեցւոյ և Գեր. Տ. Խօրէն Ս. Երբ
եպիսկոպոս Նար. Պէյ օրհնեց զիրենք և իրենց
միարար գաղափարն, և ազգասիրական ու կրօնա-
սիրական ջիւղեաւորն ու նախանձնին գովեց:

Ապտուլահան եղբարք օտար չէին և չին, մի
Հայրենեաց և մի նախնեաց որդիք եմք, միևնոյն
արիւնէ ու սերնդէ իջած, օտարք՝ պահ մի օտա-
րացուցին զիրենք:

Հանդիսիս Խմբագրութիւնն ու ըսաւ է որ՝ զայս
զգալով Ապտուլահան Մեծ. եղբարք վերադար-
ձան իրենց մայրենի Ս. Եկեղեցին, որ զիրենք
ծնաւ, սնոյց և մեծացոյց, և կրկին ուրախ է, որ
իրենց նման հանձարաւոր ու ազգասիրական զգա-
ցում կրող, առաքինի և բարեպաշտ անդամներ
ունեցաւ Եկեղեցին, որ իրենց դործերովն պատիւ
կրերեն Ս. Եկեղեցւոյ և Ազգին:

Տարակոյս չունինք՝ որ համայն ազգայնոց սրը-
տերն ալ բերկրութեամբ պիտի լեցուին մեր հետ
այս պատուական ազգայնոց վերադարձին վերայ,
և աւելի մեր հոգւոյ բերկրութիւնն իւր կատա-
րելութեանն պիտի ժամանէ՝ երբ օտար վարձ-
կաններու, կրօնի ասպատակաց և երկպառակիչ
անձանց դաւովն ու նենգութեամբն՝ իրենց մայրենի
Հայաստանեայց Ս. Եկեղեցւոյ գիրկէն հեռացած
մեր սիրելի եղբարք՝ զգալով իրենց խաբուած
ըլլալն՝ վերադառնան ինչոյն Ս. Փարաիս Առաքե-
լական Հօտին՝ իննէ մի Հօտ և մի Հովիւ՝ ի մի
Տէր Յիսուս Քրիստոս:

Լոյս. Թ. ԻՍ. Կոյեմ. 22.

Գարձեալ նոյն հանդիսի յաջորդ թը-
ւոյն (ԻՎ. Կոյ. 29) կրնի թեւաւորմը, զի

(*) Ինչպէս Ապտուլահան նախկը, նոյնպէս սոյս
եւ հետեւեալը՝ Արարատայ անցեալ տարւոյ Գեղի-
տեմբերի ուսուցչոյն մէջ տեղ մնացած չլինելով՝
ներկայ ամսաթիւերէն մէջ հրատարակել պարտաւա-
րուած եմք:

Բօլշևիկների և Մեծահասակ Օթմանի խմբագիր Մեծ. Յոսեփ էֆ. ուսնայ և հայրենասեր երիտասարդն՝ Արտուրյան հետ Մեծ. եղբայրը միարորու ազգայնական նպատակներ հետևելով՝ այսօր ընդ Գեր. Փոխանորդ Հօր. Բարձր. Ս. Պատրիարք Հօր. ներկայացաւ և իւր մայրենի Վաթնակէն Ս. Եկեղեցւոյ գիրքն վերադառնալու փափաքն յայտնելով՝ օրհնութեամբ ընդունուեցաւ:

Նոյնպէս գոհութեամբ կ'անուցանեմք Վ. սեմ. Սերիլէն Էֆէնտիի որդի Մեծ. Վիլէն Էֆէնտի՝ անցնալ կիրակի օր իւր Լատին կողակցոյն հետ անձամբ մեր Սրբազան Պատրիարք Հօր. դիմելով՝ ընդունեցին Հայաստանեայց Ս. Եկեղեցւոյ գաւառութիւնն:

ԿԵԼԿԵԹԱՅԻ:

Վայկաթայէն Սեպտ. 10 թուով Իզմիրի Արշայոյս լրագրին զրուած մի նամակ կտանեմք:

Նամակագիրը կ'սէ՛ թէ քառասուն տարիէ ի վեր այս առաջին անգամ է որ Հնդկաստանի Հայք առաջնորդի երես կրօնական և հովուական այցելութիւն կը վայելեն: Չարմանալի է ուրեմն որ Հնդկաստանի հայ ժողովուրդներն այսչափ տարի այցելութենէ զուրկ և անխնամ մնալով՝ հետզհետէ պաղին իրենց ազգէն ու եկեղեցիէն, և օտար դաւանութեանց յարկով կորնչին:

Յուսալի է որ այս հովուական այցելութիւնն՝ ըստ արժանւոյն կատարուելով՝ ազգային՝ կրօնական ոգին վերստին արծարծէ Հնդկաստանի Հայոց մէջ, և մօտալուստ կորստեան վտանգը հեռացնէ:

Ահաւասիկ յիշեալ նամակին պատճէնը:

«Բանդէն ի բազում՝ ամաց հետէ՝ այս է ի քառասնէց, հազիւ իմն յաջողեցաւ տեսանել ի Հնդկիս զԱռաջնորդ որ մերազնեկց այսր շնորհաբեր հանդիսանալոյ՝ որ վասն կարեւոր վարկոյ զանցս նորա ցոյս վայր աստ եղելոյ ի գիր անցուցեալ ձերոյ յարգութեան մատուցանել ի հրատարակումն միջոցաւ լրագրոյն ձերոյ, ընդ կատարումն որոյ խնդրեմ ազգասիրաբար հաճիլ:

«Ի 9 Օգոստ. 1875 թուոյս գերապատիւ տէր Գրիգորիս սրբազան Առաջնորդն Պարսկաստանի և Հնդկաստանի Հայոց ժամանեցաւ ի մայրաքաղաքս Վայկաթա՝ որում ընդ առաջ ելեալ դասք հոգևորականաց և ոմանք ի պատուելի մերազնեկց աստի՝ ընկալան զնա մեծաւ յարգանօք, որ և բընակի արդէն ի վերին յարկս հոյակապ շինուածոյ՝ Նազարէթայ սուրբ եկեղեցւոյս մերոյ աստ պարտաւ պատշաճ մեծարանօք և ընդունելութեամբ:

«Ի 27 Օգոստ. յարգելի պարոն Թովմաս Մելքումեան եկեղեցւոյն Վայկաթայ և Չիլայ եկեղեցեանցն Հայոց յայտարարական գրով ծանուցումն արար պատուեալ Հայ հասարակու-

թեան քաղաքիս զստաշարութիւնէ՝ Նորին Սրբազնութեան սակա մատուցման սրբոյ Պատարագի ի 29 Նոյն ամսոյ ի տօնի հրաշափառ Վերափոխման Տիրամօրն սրբոյ Աստուածածնին, և խնդրեցաւ ներկայութիւն ամենեցուն մերազնեկց ի Նազարէթայ սուրբ եկեղեցին. ըստ այնմ և յառաւօտուն կիւրակէին սկսեալ ժամերգութեանն ի վեցերորդ ժամէ աւուրն եկին խոնկեցան ամենայն բազմութիւնք հետզհետէ, մինչև շինեկ անգամ տեղի ի ներքս, և ի պարտաւորութենէ անտի արտաքս քան զեկեղեցին կանգնել ի գաւիթ անդր՝ ընդ որս և ի Յունաց յԱնգղիացւոց և յայլ քանի ևս ի Լատին կաթողիկոս:

«Յկանել ի խորանէ անտի սրբազան պատարագչին ըստ պատշաճի ժամուն, զարդարեալ ի զգեստ ոսկեթել, ի թագ ոսկեծամուկ, և յեմփորոն փառաւոր, այլովքն հանգերձ՝ սրբոյ խորհրդոյն շուք մեծ և յարգանս արժանեաց ընծայեալ տարւորէր ի սիրտս հանդիսականացն այն զի՝ 2 քահանայք զգնեստաւորեալք յաջմէ և յահեկէ, 2 սարկաւազումք՝ բուրմաք ի ձեռս խնկարկեալք, և 2 ջահակալք վառեալք յայս և յայնկոյս սրբազան Պատարագչին յերկուս առաջս բաժանեալք ի հանդիպոյ՝ խնկարկութեամբ՝ երգօք և եղանակօք զպրաց և սարկաւազաց, կիսալ ի զրանէ հիւսիսային կողման ընդ գաւիթ ներքին պարսպի եկեղեցւոյն շուրջ յաճեալ՝ ընդ զուրն արեւելեան «Յարութեան», անուանեալ, մոին ի տաճարն սուրբ յանդիման սրբոյ սեղանոյն. ուրանօր ի յատենի լուացումն կատարեալ, նոյնպէս և յերկուս առաջս բաժանմամբ վայելուչ իմն ելին ի սեղան անդր մի յայս և միւս յայն կողմն աստիճանաց, ուր ի ծունկս անկեալ սրբազան պատարագչին բազկատարած զսուրբ աղօթման մատուցանէր առ Աստուած, և զպիլքն ի խոնարհ «ԶԸնտրեալն», եղանակէին քաղցր ձայնիս:

«Այսպէս և ոչ սակաւ էր զարմացումն եկեղեցիացեկոց անդր խուռն բազմութեան ընդ հանդիսաւոր վերաբերումն ահաւոր սրբոյ խորհրդոյն որ վերաբերեալ ի սեղանոյ անտի շքով մեծաւ և երգօք վայելչականօք քաղցրաձայն ներդաշնակողաց շուրջ զատենիւն պար առեալ ի հիւսիսոյ ընդ հարան ելեալ յաստիճան ի սեղանն անդրէն յաստիճանին սրբութեան բազմեալ, առ որ հայեցողացն սիրտ և հոգի միահաղոյն ոչ սակաւ զբաւեալ ի ջերմեռանդն աղօթս և ի գոհութիւնս որ առ Աստուած:

«Ի ժամ տէրունեան աղօթից սրբոյ խորհրդոյն կատարեցան և վայելչապէս հանդէսք օրհնութեան խաղողոյ՝ Յուարտ սրբոյ պատարագին ընթերցեալ եղև հրապարակաւ թուղթ իմն շնորհակալութեան և շնորհաւորութեան ի զիմաց մերազնեկց մայրաքաղաքիս զոր յարգելի եկեղեցւոյն պարոն Թովմաս Մելքումեան՝ իբր ի կողմանէ ամենեցուն մատոյց, որոյ իմաստն էր նախ՝